

Думи і мрії

Автор:

Леся Українка

Думи і мрії

Леся Українка

Леся Українка

ДУМИ І МРІЇ

Мелодії

* * *

Нічка тиха і темна була.

Я стояла, мій друже, з тобою;

Я дивилась на тебе з журбою,

Нічка тиха і темна була...

Вітер сумно зітхав у саду.

Ти співав, я мовчазна сиділа,

Пісня в серці у мене бриніла;

Вітер сумно зітхав у саду...

Спалахнула далека зірниця.
Ох, яка мене туга взяла!
Серце гострим ножем пройняла.
Спалахнула далека зірниця...

* * *

Не співайте мені сеі пісні,
Не вражайте серденька мого!
Легким сном спить мій жаль у серденьку,
Нащо співом будити його?
Ви не знаєте, що я гадаю,
Як сиджу я мовчазна, бліда.
То ж тоді в мене в серці глибоко
Сяя пісня сумная рида!

* * *

Горить мое серце, його запалила
Гаряча іскра палкого жалю.
Чому ж я не плачу? Рясними сльозами
Чому я страшного вогню не заллю?
Душа моя плаче, душа моя рветься,
Та сльози не ринуть потоком буйним,

Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туга вогнем запальним.
Хотіла б я вийти у чисте поле,
Припасти лицем до сирої землі
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої.

* * *

Знов весна і знов надії
В серці хворім оживають,
Знов мене колишуть мрії,
Сни про щастя навівають.
Весна красна! любі мрії!
Сни мої щасливі!
Я люблю вас, хоч і знаю,
Що ви всі зрадливі...

* * *

Дивлюсь я на ясні зорі,
Смутні мої думи, смутні.
Сміються байдужі зорі
Холодним промінням мені.

Ви, зорі, байдужі зорі!
Колись ви інакші були,
В той час, коли ви мені в серце
Солодку отруту лили.

* * *

Стояла я і слухала весну,
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну
То знов таємно-тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов,
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.

* * *

Хотіла б я піснею стати
У сюю хвилину ясну,
Щоб вільно по світі літати,
Щоб вітер разносив луну.
Щоб геть аж під ясні зорі
Полинати співом дзвінким,

Упасти на хвилі прозорі,
Буяти над морем хибким.
Лунали б тоді мої мрії
І щастя мое таємне,
Ясніші, ніж зорі ясні,
Гучніші, ніж море гучне.

Перемога

Довго я не хотіла коритись весні,
Не хотіла її вислухати,
Тії речі лагідні, знадні, чарівні
Я боялась до серця приймати.
«Ні, не клич мене, весно, — казала я їй, —
Не чаруй і не ваб надаремне.
Що мені по красі тій веселій, ясній?
В мене серце і смутне, і темне».
А весна гомоніла: «Послухай мене!
Все кориться міцній моїй владі:
Темний гай вже забув зимування сумне
І красує в зеленім наряді;
Темна хмара озвалася громом гучним,
Освітилась огнем блискавиці;
Вкрилась темна земля зіллям-рястом дрібним;

Все кориться мені, мов цариці;
Хай же й темнее серце твоє оживе
І на спів мій веселий озветься,
Бо на нього озвалося все, що живе,
В тебе ж серце живе, бо ще б'ється!»
Тихо думка шепоче: «Не вір тій весні!»
Та даремна вже та осторога, —
Вже прокинулись мрії і співи в мені...
Весно, весно, — твоя перемога!

14.05.1893

До музи

Прилинь до мене, чарівнице мила,
І запалай зорею надо мною,
Нехай на мене промінь твій впаде,
Бо знов перемогла мене ворожа сила,
Знов подолана я, не маю сил до бою, —
Я не журюсь, я знала — се прийде.
Спокійна я, боротися не хочу.
В душі у мене інші бажання:
Я тільки думкою на світі буду жить,
Я хочу слухать річ твою урочу
І на своїм чолі твоє сіяння

Почуть бажаю хоч єдину мить.

13.01.1894

* * *

То була тиха ніч чарівниця,
Покривалом спокійним, широким
Простелилась вона над селом,
Прокидалась край неба зірниця,
Мов над озером тихим, глибоким
Лебідь сплескував білим крилом.
І за кожним тим сплеском яскравим
Серце кидалось, розпачем билось,
Замирало в тяжкій боротьбі.
Я змаганням втомилась кривавим,
І мені заспівати хотілось
Лебединую пісню собі.

Давня весна

Була весна весела, щедра, мила,
Промінням грала, сипала квітки,
Вона летіла хутко, мов стокрила,

За нею вслід співучії пташки!
Все ожило, усе загомонило —
Зелений шум, веселая луна!
Співало все, сміялось і бриніло,
А я лежала хвора й самотна.
Я думала: «Весна для всіх настала,
Дарунки всім несе вона, ясна,
Для мене тільки дару не придбала,
Мене забула радісна весна».
Ні, не забула! У вікно до мене
Заглянули від яблуні гілки,
Замиготіло листячко зелене,
Посипались білесенькі квітки.
Прилинув вітер, і в тісній хатині
Він про весняну волю заспівав,
А з ним прилинули пісні пташині,
І любий гай свій відгук з ним прислав.
Моя душа ніколи не забуде
Того дарунку, що весна дала;
Весни такої не було й не буде,
Як та була, що за вікном цвіла.

1894 року.

* * *

У чорну хмару зібралася туга моя,
Огнем-блискавицею жаль мій по ній розточився,
Ударив перуном у серце,
І рясним дощем полились мої сльози.
Промчалась та буря-негода палка надо мною,
Але не зломила мене, до землі не прибила,
Я гордо чоло підвела,
І очі, омиті сльозами, тепер поглядають ясніше,
І в серці моїм переможній співи лунають.
Весняная сила в душі моїй грає,
Її не зломили зимові морози міцні,
Її до землі не прибили тумани важкі,
Її не розбила і ся перелітняя буря весняна.
Я вийду сама проти бурі
І стану, — помір'яем силу!

Невільничі пісні

Мати-невільниця

Був ясний день, веселий, провесняний,
До нас у хату крізь вікно одкрите

Вривався гомін голосних потоків,
Що бігли вниз по вулиці нагірній,
Вітрець влітав і, мов пуста дитина,
Скидав додолу від стола папери,
За ним влітала ціла згряя гуків,
Все та давно знайома пісня міста,
Але і в ній нові лунали ноти,
Весняні... Та вони лунали не для нас,
Бо не було весни у нашім серці.
Ота весна, що за вікном сміялась,
Нам принесла новини невеселі,
Тюремні вісті: той сидить в неволі,
Недавно взятий, той в тюрмі збожеволів,
А той недавно вийшов, але хворий
Душею й тілом, він же був забраний
Якраз в розцвіті мрій, надій і праці.
Над нами теж, мов туча громовая,
Нависли влади темної погрози.
Така була для нас в той рік весна.
Удвох сиділи ми і розмовляли,
Я сумно слухала товаришки розповідь
І безуважно торочки сплітала
На обрусі (товаришці той обрус
В тюрмі покійна мати вишивала);
Розповідь та була уривчаста і тиха,

Бо голос був приглушений від туги,
І хутко він урвався, мов струна;
У хаті стало тихо, тільки чутно,
Як гралася товаришки дитина
І ляскала маленьким батіжком,
На стільчику рушаючи в дорогу.
Я, дивлячись на неї, проказала:
«Ба, що робити? Не журіться, друже!
Хоч, може, ми і не побачим волі,
Але дитинка ся побачить, певне!..
Що скажеш ти на се, малий філософ?»
Дитинка ясно глянула на мене
Розумними, цікавими очима,
А мати шпарко мовила до мене:
«Мовчіть, нехай воно сього не чує!
Ви знаєте, дитиною я часто
Від матері покійної се чула:
Як виростеш, то будеш вільна, доню.
Вона казала се так весело і твердо,
Що я повірила в свою щасливу долю.
І вірила, аж поки не зросла...
Тепер моїй дитині се говорять...
Іди, іди, мое маленьке, грайся!»
Дитина знов до забавок вернулась,
Товаришка взяла шиття, я книжку,

Розмова наша більше не велася...

1895

* * *

І все-таки до тебе думка лине,
Мій занапащений, нещасний краю!
Як я тебе згадаю,
У грудях серце з туги, з жалю гине.
Сі очі бачили скрізь лихо і насилля,
А тяжчого від твого не видали,
Вони б над ним ридали,
Та сором сліз, що ллються від безсилля.
О, сліз таких вже вилито чимало, —
Країна ціла може в них втопитись;
Доволі вже їм литись, —
Що сльози там, де навіть крові мало!

1895

Ворогам (Уривок)

...Вже очі ті, що так було привикли
Спускати погляд, тихі сльози лити,

Тепер метають іскри, блискавиці, —
Їх дикий блиск невже вас не лякає?
І руки ті, не учені до зброї,
Що досі так довірливо одкриті
Шукали тільки дружньої руки,
Тепер зводяться від судороги злості, —
Чи вам байдуже про такі погрози?
Уста, що солодко співали й вимовляли
Солодкі речі або тихі жалі,
Тепер шиплять від лютості, і голос
Спотворився, неначе свист гадючий, —
Що, як для вас жалом язик їх буде?..

1895

Північні думи

Годі тепера! ні скарг, ані плачу,
Ні нарікання на долю, — кінець!
Навіть і хвилю ридання гарячу
Стримать спроможусь. Нестиму вінець,
Той, що сама положила на себе.
Доле сліпая, вже згинула влада твоя,
Повід життя свого я одбираю від тебе,
Буду шукати сама, де дорога моя!

Мрії рожеві, тепер я розстануся з вами,

Тихо відводжу обійми ясних моїх мрій.

Довго проводити буду сумними очами

Подруг моїх легкокрилих зникаючий рій.

.....

Згинули мрії, і темрява слід їх закрила...

Ледве що зникли, а в мене вже знов над чолом

Полум'ям віють огненні широкії крила,

Мрія нова літа надо мною орлом.

Мов зачарована, слухаю голос надземний:

«Ти блискавицею мусиш світити у тьмі,

Поки зорею рожевою край твій освітиться темний,

Треба шукати дороги тим людям, що ходять в ярмі.

Глянуть всі ті, що живуть у великій темниці,

Скажуть: «Се в нашій країні настала весна, —

Грають по небі зірниці, ясні блискавиці,

Темна ще ніч, та вже хутко минеться вона».

Мріє нова! твій голос і крила огнисті

Ваблять мене, я піду за тим світлом ясним

Через простори і дикі дороги тернисті,

Так, як Ізраїль ішов за стовпом огняним.

Знаю, куди ти мене поведеш за собою:

Там без упину лютує страшна, невсипуща війна,

Люди там гинуть у тяжкому лютому бою,

Кров там не ллється, панує там смерть потайна.

Кличеш? Я йду! за тобою усюди долину,
Знов повернуся у той занапащений край,
Де, може, волі не буде мені до загину,
Мрії нова, з тобою і там буде рай!

1895

До товаришів

О, не забуду я тих днів на чужині,
Чужої й рідної для мене хати,
Де часто так приходилось мені
Пекучу, гірку правду вислухати.
Уперше там мені суворі питання
Перед очима стали без покрас;
Ті люди, що весь вік несли тяжке завдання,
Казали: «Годі нам, тепер черга на вас,
На вас, робітники неznані, молодіі...
Та тільки хто ви, де? Подайте голос нам.
Невже ті голоси несміливі, слабкіі,
Квиління немовлят — належать справді вам?
Невже на всі великіі події,
На все у вас одна відповідь е —
Мовчання, сльози та дитячі мрії?
Більш ні на що вам сили не стає?

Невже се так?..» Я мовчки все приймала;
Чим мала я розбити докори ці?
Мов на позорищі прикута я стояла,
І краска сорому горіла на лиці...
Що ж, браття, мовчите? Чи втішені собою,
Що вже й докори сі вас не проймуть?
Чи так задавлені неволею, журбою?
Чи, може, маєте яку яснішу путь?
Подаймо ім великую розвагу,
Скажім і докажім, що ми бойці сами;
А ні, то треба мать хоч ту сумну одвагу —
Сказать старим бойцям: не ждїть, не прийдем ми!

1895

Поет під час облоги

У місті панує велика тривога.
Туманом окутала вража облога,
І голод грозиться страшною рукою,
Від шпигів ворожих немає спокою.
Збирається в місті за радою рада,
Та згоди немає, панує розрада,
Змагання, непевність і крик: зрада! зрада!
Мов тяжка хвороба, так час там пливе,

Та місто не вмерло, воно ще живе.

Он в церкву ідуть молодята до шлюбу,

Он мати колише дитиноньку любу.

«Ходімо, — говорять дружина дружині, —

З'єднаємо руки і долю свою,

Як згинуть прийдеться, — в останній годині

Побачу край себе дружину мою».

«Спи, — мати співає, — мое немовлятко,

Уроджене в люту годину дитятко!

Не будеш ти лиха і голоду знати,

Поки ще на світі живе твоя мати».

Іде на стрівання хороший вояк,

Віта його мила щаслива.

«Чого зажурився, мій любий козак?» —

Питає дівчина вродлива.

«Прощатись прийшов я, кохана, з тобою,

От зараз піду з товариством до бою.

Несила терпіти лихої напасти,

Волю я в широкому полі пропасти,

Ніж тут, немов у тюрмі, погибати!

Тебе тільки, зіронько, жаль покидати...»

Вона подає йому стрільбу грімку,

Чіпляє сама ясну шаблю важку,

Цілує, і пестить, і щастя бажає,

І, мов на музики, на бій виряджає:

«Хай наша зоря тебе, милий, веде!»

І милий на смерть без вагання іде.

А онде нещасний коханець край брами

У розпачі голову стиснув руками:

«Найгірша для мене ся люта година!

Не любить мене чарівниця-дівчина.

Подвійний мій розпач, подвійний мій жаль,

Моя нерозважна печаль!..»

Он пісня з високого муру лунає.

По мурах одважний співець походжає.

Поет не боїться від ворога смерти,

Бо вільная пісня не може умерти.

Тож він з ворогами і з лихом жартує

І вірші, мов легкі стрілки, гартує,

І кидає пісню в широкий простор;

Скрізь чути її, на майдані і в полі,

Юрба переймає тую пісню, мов хор.

Все бачить співець у широкім роздоллі —

І небо, і море, красу світову,

І людям співає він пісню нову.

Усе одбивається в пісні, як в морі:

Рожевая зоря, й червона кров,

І темна ненависть, і ясна любов,

І племінь пожару, і місяць, і зорі.

Та пісня, як море, і стогне, й рида,

І барвами грає,
І скелі зриває,
Як чиста прозора вода.
Всі слухають пісню: нещасний коханець,
Щаслива пара, і мати, й дитина,
Співа тую пісню дружині дружина, —
Те знає і тішиться музин обранець,
Бо вдень, серед люду, поети мов діти,
Їм милі тріумфи, і лаври, і квіти,
І вабить ім очі велика слава,
Якої не дасть перемога кривава, —
В надії на неї терновий вінець
Прийма молоденький співець.
Ось день проминув, зник і вечір погожий,
Ніч криє і місто, і табір ворожий,
І дивляться любо небесні очі;
Поснули усі, до спочинку охочі,
Здрімалася навіть обачна сторожа,
Скрізь тихо... Міцна чарівниченька божа,
Кориться їй все під кінець;
Але не кориться співець.
Ті промені горді, ясні, золотії,
В ньому розбудили і речі, і мрії,
Їх стримати — груди тісні!
І прудко, мов іскри з багаття огнисті,

Мов хвилі гірського потоку срібlistі,
Летять голосні пісні.
І ллються, і ллються без примусу, вільно,
Недбалі про славу й вінки,
І линуть з північними вітрами спільно
Високо під ясні зірки.
Бринить у них радість, лунає і горе,
Шумить у них спогадів, мрій ціле море,
Навколо них розпач хаосом чорніє,
Над ними веселка надій променіє.
Не знає поет, чи хто слуха його,
Не стримує серця і співу свого,
Співа серенаду ясній своїй зірці,
Та ночі, та музи своїй винозірці,

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/ukra-nka_lesya/dumi-mr

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)